

Мой сын — *АМОНавец*, мой каханы — *АМОНавец*. Гучыць зусім не па-беларуску.

Паэта, які наважыцца шукаць да слова *АМОН* дакладнай рыфмы, найперш сутыкнецца ня толькі з сугучнымі, а і з цалкам адпаведнымі *АМОНу* словамі: шмон і гамон.

Анахранізм

Вінцэсь Мудроў

Тлумачальны слоўнік беларускае мовы так тлумачыць слова *анахранізм* — зьявы, погляды, думкі, якія зьяўляюцца састарэлымі для пэўнай эпохі.

Мовазнаўцы зьвязваюць яго зтымалёгію з грэцкімі словамі „*ана*“ (назад) ды „*хронас*“ (час). І... відавочна ж, памыляюцца!

Анахранізм у нашым, беларускім, разуменьні паходзіць без усякага сумневу ад народнага выразу „*а на храна?*“. Няма патрэбы казаць пра папулярнасьць гэтага моўнага звароту.

„*А на храна* нам гэтая мова?“ — гукаюць, узяўшыся ў бакі. Тое ж самае кажуць пра незалежную дзяржаву, дэмакратыю, беларускую школу, рынак, нацыянальныя сымбалі й прэзыдэнцкія выбары...

Анахранізм стаўся ня толькі ідэалігічным падмуркам улады, але й падставовым элемэнтам мэнтальнасьці электарату, арбітаю ягонага, пазбаўленага прыцягненьня роднае Зямлі, касьмічнага руху.

І хаця суседзі называюць такое жыцьцё „*савецкім анахранізмам*“, яно тым ня менш ідзе сваім ладам.

Анахраністы падчэпваюць відэльцам тлушчапырскую скварку, куляюць поўную чарку, паволі развальваюць народную гаспадарку, а ўсіх незадаволеных б'юць гумовым дручком па карку.

Анэkdот

Уладзімер Арлоў

„*Анэkdот*“ у сучасным разуменьні — гэта кароткі аповед пра сьмешнае або незвычайнае здарэньне. Слова паходзіць ад грэцкага „*анэkdотас*“, што значыць „нявыдадзены“. *Анэkdот* жыве, пакуль яго расказваюць, пераказваюць, кажуць. Адсюль беларускі сынонім гэтага слова — *показка*.

Анэkdоты суправаджаюць нас з маленства да скону. Мы сталеем, і разам з намі сталееюць нашыя *анэkdоты*. Некалі ў іх дзейнічалі хлопчык Вовачка і герой грамадзянскай вайны Васіль Іванавіч Чапаеў. Потым гэтых збоьшага бяскрыўдных пэрсанажаў зьмянілі вусьцішны Сталін, кукурузьнік Хрушчоў, маразматык Брэжнеў ды іхныя пляшывыя ці вусатыя папярэднікі і наступнікі.

Анэkdот заўсёды меў свой кошт — ад рогату прысутных да тэрмінаў ГУЛАГу. *Анэkdоты* заўсёды ўтульна пачуваліся ў сэрыях — палітычныя, мэдычныя, армейскія, габрэйскія.

У герояў большасьці *анэkdотаў* ёсьць славуты пяты пункт — нацыянальнасьць. Хто ня чуў *анэkdотаў* пра Рабіновіча, пра Гогі ды Гіві або пра чукчу, які на зьездзе КПСС нарэшыце даведаўся, што Маркс і Энгельс — зусім ня муж з жонкай, а Слава КПСС і ўвогуле не чалавек.

Беларус у *анэкдотах*-показках паўстае ў розных іпастасях. То ён шчыра цешыцца, што старэйшыя браты-расейцы займаюцца сэксам сем разоў у нядзелю, але ня можа ўцяміць, што яны робяць у будныя дні. То на жартоўнае пытаньне кіраўніка дзяржавы: „Как жывёцца?“ — беларус гэтаксама жартам адказвае: „Спасіба, харашо“.

Але найчасьцей беларус вылучаецца сваёй паталягічнай цярплівасьцю. Беларуса вядуць расстрэльваць, а ён прапануе свайму кату паднесьці стрэльбу, каб той не стаміўся. Беларуса прысуджаюць да шыбеніцы, а ён клапатліва пытаецца, ці ня трэба браць сваёй вяроўкі. Каб апрача гэткай ідыёцкай цярплівасьці ў беларуса не было пачуцьця гумару, яму б сапраўды заставалася адно павесіцца. Але, на шчасьце, пачуцьцё гумару ў беларуса ёсьць. Пра гэта сьведчаць новыя *анэкдоты*.

Едзе Лукашэнка на свае ўлюбёныя дажынкi, а беларусы ўсьцяж дарогі крыгчаць яму: „Да жынкi! Да жынкi!“

Апазыцыя

Сяргей Навумчык

У сьвядомасьці апошніх пакаленьняў беларусаў слова гэтае — *апазыцыя* — трывала замацавалася побач з такімі выказваньнямі, як „бухарынска-зіноў’еўскі блёк“, „суровы, але справядлівы прысуд працоўнага народу“, „як шалёных сабакаў“, „расстраляць“.

Крамлёўская крывавае бойка паміж колішнімі натхняльнікамі і арганізатарамі кастрычніцкага перавароту 1917-га году адгукнулася ў Беларусі зьнішчэньнем ці ня ўсёй эліты, у тым ліку і эліты палітычнай. З адкрытым вальнадумствам было надоўга скончана. Палітычная лексыка фармавалася Масквой, і вось што цікава: да тых, хто выступаў супроць „генэральнай лініі“ партыі, ужываліся якія заўгодна тэрміны — „антыпартыйная групоўка“, „палітычныя памылкі“, „валюнтарызм“, нават „шпіянаж“ — але толькі не „апазыцыя“. Бо савецкі чалавек не павінен быў нават на хвіліну ўявіць магчымасьць арганізавана выступіць супроць існуючага парадку. Палітычная эліта трансфармавалася ў намэнклятуру і ўяўляла адзіны арганізм, які сілкаваўся страхам. Было неверагодна, каб нехта з партыйных сакратароў выступіў з крытыкай Машэрава — хоць бы самай дробязнай.

Але грамадства не магло жыць па законах казармы бясконца. Узначаленая Зянонам Пазьняком у 1990 годзе „*Апазыцыя БНФ*“ складала толькі дзясятую частку дэпутацкага корпусу, але дамаглася незалежнасьці Беларусі і аднаўленьня яе дзяржаўных інстытуцыяў, — выключны выпадак у практыцы парлямэнтарызму. Праўда, гісторыя зрабіла яшчэ адно выключэньне: насуперак клясычным канонам, паводле якіх *апазыцыя* ўрэшце бярэ ўладу, — Народны Фронт да ўлады не прыйшоў. Стаўленьне ж лукашэнкаўскай улады да *апазыцыі* выявілася, калі дзевятнаццаць *апазыцыйных* дэпутатаў былі жорстка зьбітыя ў парлямэнцкай залі за імкненьне адстаяць беларускую мову, бел-чырвоная-белы сьцяг і „Пагоню“.

Затое існуе заканамернасьць, дзе Беларусь выняткам не зьяўляецца: чым больш жорсткі рэжым у краіне — тым меней магчымасьцяў у *апазыцыі*. Існуюць краіны, дзе гэтыя магчымасьці абмежаваныя сьценамі вязьніцы, ёсьць